בסוד שיח
To Live

"בשביל אחיך, בשביל אחיך"

שני סיפורים עם מוסר השכל. ומעשה שהיה כך היה. לאדמו"ר מקופיצ'ניניץ (נידזורק) קהילה שרובה חברה אמרים. באחד הימים טילפן. האדמו"ר לבעל מפעל טקסטיל מקומי, אני מתכוון להגיע אליך בעוד כשעה למפעל". "ר' בדברי, אני מתכוון להגיע אליך בעוד כשעה למפעל". "ר' בי", הגיב האיש, "לא יעלה על הדעת שתטריח את עצמך לבוא אלי לבית המדרש. תגיד במה הענין ואני כבר שולח לך צ'ק עם שליח מיוחד". "לא בא בחשבון", ענה האדמו"ר, "אני כבר יבוא אליך ואבל על הטירודים. עוד כשעה אני בבית המדרש".

האדמו"ר הגיע ונפתח בית המדרש המתין לו בעליו וכיבד אותו בכבוד מלכים. בתדרו המרוחה הגיש לו כיבוד ולאורח מילת נימוס וקצת דברי תורה, שאל האיש את האדמו"ר: "במה אני יכול לעזור?" אמר האדמו"ר: "יש לי חסיד, שלפני כמה שבועות פיטרו אותו מהעבודה ומאז הוא מסתובב שבור ורצוץ ובקשתי יש לו כסף לשבוע. הייתי מאוד רוצה שתעזור לו עבודה". פני האיש עמו תמיהה: "האם בשביל זה הטריח ורבי את עצמו הרי מילה אחת בטלפון והכל היה מסתדר".

האדמו"ר: "הרגשתי שבשביל עניין כזה חשוב, שנוגע לנפשות, חשוב שאני בעצמי אבוא אליך כדי לבקש אותך להשתדל בעניין". בעל המפעל: "אין בעיה, רבי, הכל יסדר. מיד אמצא לו עבודה. אבל מי הנצדק?" האדמו"ר: "בשביל אחיך, כן, כן, בשביל אחיך". פני האיש חפו.

והסיפור השני. בנג'מין פרל, איש עסקים יהודי, מוכר בברוסיה ובישראל בכעל צדקה וחסד, הזמין אותי לכוס קפה במשרדו. תוך כדי שתיה ושיחה קלה, צילצל הטלפון ומעבדו השני של הקו יהודי מקומי, לונדוני, שנחשב אדם אמיד, לפחות לפי סוג הרכב בו נהג. הוא ריבר עם פרל על איזו עיסקה מיליונים רבים ופרל האזין בקשב רב. ביזנס קודם לכל. תוך כדי השיחה, עלתה אשתו של המסחר לפן על הקו, והתפרצה לשיחה ואמרה בערך כך: "לפני שאתם מגרדים את העיסקה העגקית הזאת ולפני שבעלי יפרוץ אותך בפרשים נוספים, רציתי, מר פרל, שתרע, שהיום עומדים לנתק לנו את החשמל והטלפון, והנפשים עוד חושבים שבעלי יכול להחזיק כמה משפחות לשרטנן בגלל המכונית שלו, שוהא מתבייש למכור אותה, כדי שלא יידעו שעסקיו קרסו". כאן נפסקה השיחה והזיעזוע האליף את הצבע בפניו של פרל.

מצאתי לנכון להביא כאן את שני הסיפורים הללו, משום שהם משקפים מציאות שאני נתקל בה באחרונה מדי שבוע. משפחות שבנו ממשכורות גבוהות, לפתע פתאום מצאו עצמן עם מפרנסת יחידה, לאחר שהבעל פוטר. כל הניסיונות להשיג ביניתים עבודה אינם צולחים, וכסף אפשר לממש רק בהספד גדול. בעלי קידבה לאותן משפחות, עוסקים במעשי צדקה וסיוע לזולת ביד רחבה, אבל משום מה, הם אינם רואים מה שנעשה בסביבתם הקרובה. איך אמר לו האדמו"ר: "דאיין בייריקי" (אין בריקי שלך). אנחנו תמיד ורואים לעזור לאחרים ועיוורים בכל מה שקשור לדלת אמותינו. אני כמובן מתכוון רק לעצמי.

אין לי עניין לנקוב בשמו, משום שמדובר באחים שרבים מכיריים אותו. איש עסקים יהודי וירא פתוחה לכל. מזה כחצי שנה אין הוא ממהר לתרום למוסדות, שבעבר היה נענה בד' צון לפניותיהם. כששואלים אותו מדוע, הוא משיב: "יהיום אני סבור, שחשוב לעזור קודם כל לאותם משפחות שנפלו מגדולתן. אתם תרשבים שיש להן ואני יודע שאין להן וסיביתן נתונה אותן לפי המכונית ולפי הבית. אין מדובר במשפחה אחת או שתיים. ישנן משפחות מענף ה'היי־טק' שמחזיק להיום ירדו מנכסיהם".

לא אשכח כל חיי את ר' משה קגלר זצ"ל. כן כתבתי זצ"ל. עשיר מופלג היה וביתו וכיסו באמטרדם היו פתוחים לחסידים, מתנגדים, כיפות סרוגות ולכל רודש. הוא יכול היה להמשיך לפזר כספים אם רק היה מכריז על עצמו פרוש רגל ומצפצף על חובותיו הכבדים לבנקים (בגלל נפילת ערך אגבי היהלומים הגדולות). אלא שר' משה קגלר היה איש של כבוד והחזיר לבנקים עד הגרוש האחרון וגי שאר נקי מכל נכסיו. בתחנה של מכרים הוא ניגש לרקוד עם הכלה ריקוד מצוות, ותוך כדי ריקוד התמוטט והלך מן העולם בשבתון לב. אנחנו מצוות בימים אלה לפקוח עיניים לאחוך ולרחוב ואנו עלולים לגלות שבני משפחה קרובים ביותר זקוקים מאוד לעזרה, ועליהם נאמר "עניי עירך קודמים", וכמובן אותן משפחות יקרות שירדו ממעמד הביניים פלוס למצב של עוני.

ומעניין לעניין באותו עניין:

סיפר לי ירידי המוכ, ר' רב קולא, על נהגת מונית (מר צון), מירי פרישטנברג־זוהר שמה, שלה חברה בשם ישראלה סרמצקי. השתיים, שאינן מרובות בנכסים ובכספים, מפרנסות מרי שבוע 13 משפחות בשכונת התקוה לפי רשימה שהן מקבלות מהוועד המקומי. הן קונות מצרכי יסוד בעד כמה מכספן וקצת מכספי אחרים, ונוהגות אתם בחיוך רחב ל־13 משפחות נצרכות, שאלמלא הן, היו מתפשות בין עי מות השיירים של דוכני שוק התקוה. אל מירי עוד נשוב בהזדמנות קרובה, שכן, היא אוצרת בקרבה את אחד הסופרים הקשים של תקופתנו.

לחשוף את רשימת הקרקעות

לפני מספר חודשים פירסמנו במדור זה מאמרון, שעניינו היה קריאה "לועידת התביעות" של האירגונים היהודיים, לגלות שקיפות בכל מה שקשור לכספי קודש נות השואה ונכסיהן. מאז שפורסם המאמרון הזה, התעצמו התביעות מצד גופים יהודיים שונים אל "ועידת התבי עות", לשוב ולפרסם את כל הפרטים הנוגעים לנכסים של קהילות השואה ונמצאים בידי "ועידת התביעות". זאת, כדי שהיורשים בכל דרגת קירבה יוכלו לברוק אם הם זכאים לתבוע נכס כלשהו. האיש שאינו נח ואינו שקט בע ניין זה, ובצדק, הוא איש העסקים מרדכי שטרן ולונדוך ירושלים) והוא זה שרותף כל גוף יהודי חשוב לתבוע את השקיפות בעניין העדין הזה. בימים אלה פירסמה העיתונאית נאית שרה טרנקל, "בקול ישראל", כי "ועידת התביעות" של האירגונים היהודיים תרגן בקרוב בתביעה לפרסם בר בים את שמותיהם של מי שהיו הבעלים של כ־3000(!) נכ סים במזרח גרמניה. הנכסים הללו הועברו לרשותה של "ועידת התביעות" לאחר שלא נמצא להם יורש. נשיא "ר ועידת התביעות", ר"ר ישראל זינגר, הודיע כי הוא מוכן לפרסם שמות ומוכן שכל נכס אמיתי שיש לו יורש יוחזר לבעליו.

וכאן באה בקשה צנועה, שיש לטפל בה לאלתר, כדי שהיורשים לפחות יהנו מפיצוי כלשהו.

ובמה מדובר? עשרות מיזודוי אירופה שכבעו לקנות קרקעות בארץ ישראל. עם מותם בשואה האיומה, לא היה מי לישראל בהקרש. לא עברו ימים רבים והקק"ל מסרה את הקרקעות הללו לקבלנים תינם אין כסף, שהרי מדובר היה בקרקעות הקרש. והקבלנים, יד שנייה, בנו עליהן מה שבנו והיורשים אינם יודעים דבר.

אחד מעובדי הקק"ל שסיפר לנו על כך, מבקש לעשות חסד עם שארי בשר של שארית הפליטה. ואכן, יש לחשוף את הקרקעות הללו ולהביא לידיעת הציבור את מיקומן ושמות הבעלים המקוריים. ויפה שעה אחת קודם.

נכנס יין, יצא סוד

לתלמד עני, תלמידי רבי יחזקאל לנראו, רבה המפורסם של פראג, היתה בת שהגיעה לפירקה. הוא החליט לעזוב את פראג כדי להזדווג כסף לצדקי ביתו. נסע להתגרייה להיות תלמד תינוקת. כאשר חסך סכום כסף הגון, שבעודתו חשב להשיא בתו לתלמיד ישי בה מצטיין, היפש אפשרות לחזור לפראג אל זיק משפחתו.

באותם הימים, הזדמן לעיירה שבה לימד התלמד, סוחר יינות – יהודי עשיר מפראג, שבא להתגרייה כדי לקנות יין כשר לפסח. הסוחר קנה 15 קרונות טעונים חביות של יין אדום משובח, אותם עמך להעביר לפראג ולמכור ליהודי העיר לקראת חג הפסח. לבקשת הסוחר למד, הסכים הסוחר כי הוא יתלוה אליו בדרך כמשגיח על כשרות היין. השניים הסכימו ביניהם ויצאו לדרך בשעה טובה ומוצלחת.

ביום שישי אחר הצהרים, בהיותם בדרך, כאשר התקרבה שעת כניסת השבת, עצרו ליד פונדק ודרכים. התלמד הלהיט להחביא את צרור כספו בין החביות ולקחתו משם במוצאי שבת.

למזרת בערב, מיד אחרי הבדלה, הלך התלמד אל העגלות כדי לקחת את כספו. מה רבה היתה תרהמתו כאשר גילה כי הכסף נעלם. לאחר מחשבה קצרה, הגיע למסקנה כי האדם היחידי שעשוי היה לקחת את הכסף אינו אלא סוחר היין, שכנראה ראה כאשר החביא את כספו ולא יכול היה לעמוד בניסיון. מחשבתו הראשונה היתה לפרוץ בצעקות נוראות ולזעוק בקולי קולות כדי שכל העולם ישמע כי הוא נשדד וכל עמלו ירד למטין. אולם לאחר שנרגע קמעה, החליט לפ נות אל מצפונו של הסוחר ולשאול אותו שמא לקח את הכסף כדי לשים אותו במקום כספו יתה". התלמד סיפר לסוחר כי הוא עבד שנים רבות בשביל הכסף הזה. הוא סיפר כי חסך את הכסף עבור נדר נזיה לבתו, ולבסוף ביקש להחזיר לו את הכסף.

הסוחר העמיד פנים כאילו שהוא רוגז על עצם המחשבה המחפר דה. הוא הכחיש בתוקף כל קשר עם הכסף שנעלם ואף האשים את התלמד על היותו מיפש כל־כך, ששם את כספו במקום כה בלתי נות אל מצפונו של הסוחר ולשאול אותו שמא לקח את הכסף כדי במות. כאשר המשיך התלמד לטעון את טענותיו וביקש בעקשנות להחזיר לו את כספו, התמלא סוחר היין כעס גדול ואמר: "אם לא תפ סיק לבלבל לי את המוח, לא אקח אותך איתי עוד, ותישאר תקוע במקום הנידח הזה. הדבר היחידי שאני יכול לעשות למענך הוא לתת לך נדבה להכנסת כלה ותפסיק לדבר אלי את השטויות האלה".

"אני לא מבקש ממך צדקה", אמר התלמד, "אם אתה לא לקחת את הכסף שלי, אני מבקש את סליחתך".

מיד"בהגיעם לפראג, רץ התלמד המסכן אל הרב יחזקאל לנראו, בעל ה"נודע ביהודה" זי"ע, וסיפר לו את אשר אירע בדרך. הרב הר גיע אותו והבטיח לו להיכנס לעובי הקודה. שכן, בקרוב יופיע אצלו סוחר היין כדי לקבל הכשר ליין, ולמכור אותו כ"כשר לפסח". בינ תיים הוא ביקש את התלמד להיכנס לחדר צדדי, לשתות משהו ול נוח מעמל הדרך.

ואמנם, זמן קצר לאחר מכן הגיע הסוחר, נידך את הרב בלבביות והניח על השולחן תרומה הגונה למעות חיטים. הוא אמר לרב: "כמו בשנים קדמות, כן גם השנה, הבאתי כמות של יין לפסח. היין עמד תחת השגחה מעולה, מעת שרדכו את הענבים ועד שהובאו לכאן בד ביות ותמותה. אף רגע אחד לא היה היין מחוץ לטווח עיניו הפקוחות של משגיח יהודי, ולא זו בלבד, אלא שאחד מתלמידיך שימש כמש גיח בכל הדרך".

הרב "כן כן, אבל חששני שהספם יש איזו בעיה קטנה. המשגיח שלך סיפר לי, שהוא הביא סכום של כסף בין החביות וכסף זה נגנב ואינגב", והוסיף: "קיימת במקרה כזה האפשרות, כי מישהו, אולי לא יהודי, הסתובב בין החביות של היין בזמן שאף אחד לא ראה אותו, והרב זה יוצר בעיה ומציב סימן שאלה על כשרות היין. בנסיבות אלה, איני רואה אפשרות לתת לך הפעם הכשר על היין".

הסוחר הזועזע בכעיר. והוא הבין כי שגה שגיאה חמורה ההספיר שלו על היין, שלא יוכל למכור אותו ככשר לפסח, ועלה מי כמה על סכום הכסף שלקח. הוא הזדה איפרא מיד שלקח את הכסף והביע את נכר נותו להחזירו למלמד תיכף ומיד.

"אין הרבר פשוט כל כך", ציין הרב, "כי אם לקחת את הכסף בש בת, הרי שחיללת בכך את השבת וכך שוב מתעוררת בעיית כשרות היין". הסוחר הכחיש בתוקף שזה היה בשבת, ואמר כי לקח את הכסף עוד לפני כניסת השבת. יתר עם זאת הביע תקוה כי עוה אין כבר שום סיבה שתמנע ממנו את ההכשר על היין.

אולם, הרב אמר לו, כי הבעיה עדיין לא נפתרה לגמרי. אין הוא, הרב, מסוגל לגמרי שהוא יכול להאמין להזדאותו של הסוחר, יען כי נשדד וכל עמלו ירד למטין. אולם לאחר שנרגע קמעה, הלליט לפ נות אל מצפונו של הסוחר ולשאול אותו שמא לקח את הכסף כדי לשים אותו במקום כספו יתה". המלמד סיפר לסוחר כי הוא עבד שנים רבות בשביל הכסף הזה. הוא סיפר כי חסך את הכסף עבור נדר נזיה לבתו, ולבסוף ביקש להחזיר לו את הכסף.

הסוחר העמיד פנים כאילו שהוא רוגז על עצם המחשבה המחפר דה. הוא הכחיש בתוקף כל קשר עם הכסף שנעלם ואף האשים את המלמד על היותו מיפש כל־כך, ששם את כספו במקום כה בלתי נות אל מצפונו של הסוחר ולשאול אותו שמא לקח את הכסף כדי במות. כאשר המשיך התלמד לטעון את טענותיו וביקש בעקשנות להחזיר לו את כספו, התמלא סוחר היין כעס גדול ואמר: "אם לא תפ סיק לבלבל לי את המוח, לא אקח אותך איתי עוד, ותישאר תקוע במקום הנידח הזה. הדבר היחידי שאני יכול לעשות למענך הוא לתת לך נדבה להכנסת כלה ותפסיק לדבר אלי את השטויות האלה".

"אני לא מבקש ממך צדקה", אמר התלמד, "אם אתה לא לקחת את הכסף שלי, אני מבקש את סליחתך".

מיד"בהגיעם לפראג, רץ התלמד המסכן אל הרב יחזקאל לנראו, בעל ה"נודע ביהודה" זי"ע, וסיפר לו את אשר אירע בדרך. הרב הר גיע אותו והבטיח לו להיכנס לעובי הקודה. שכן, בקרוב יופיע אצלו סוחר היין כדי לקבל הכשר ליין, ולמכור אותו כ"כשר לפסח". בינ תיים הוא ביקש את התלמד להיכנס לחדר צדדי, לשתות משהו ול נוח מעמל הדרך.

ואמנם, זמן קצר לאחר מכן הגיע הסוחר, נידך את הרב בלבביות והניח על השולחן תרומה הגונה למעות חיטים. הוא אמר לרב: "כמו בשנים קדמות, כן גם השנה, הבאתי כמות של יין לפסח. היין עמד תחת השגחה מעולה, מעת שרדכו את הענבים ועד שהובאו לכאן בד ביות ותמותה. אף רגע אחד לא היה היין מחוץ לטווח עיניו הפקוחות של משגיח יהודי, ולא זו בלבד, אלא שאחד מתלמידיך שימש כמש גיח בכל הדרך".

הרב "כן כן, אבל חששני שהספם יש איזו בעיה קטנה. המשגיח שלך סיפר לי, שהוא הביא סכום של כסף בין החביות וכסף זה נגנב ואינגב", והוסיף: "קיימת במקרה כזה האפשרות, כי מישהו, אולי לא יהודי, הסתובב בין החביות של היין בזמן שאף אחד לא ראה אותו, והרב זה יוצר בעיה ומציב סימן שאלה על כשרות היין. בנסיבות אלה, איני רואה אפשרות לתת לך הפעם הכשר על היין".

הסוחר הזועזע בכעיר. והוא הבין כי שגה שגיאה חמורה ההספיר שלו על היין, שלא יוכל למכור אותו ככשר לפסח, ועלה מי כמה על סכום הכסף שלקח. הוא הזדה איפרא מיד שלקח את הכסף והביע את נכר נותו להחזירו למלמד תיכף ומיד.

"אין הרבר פשוט כל כך", ציין הרב, "כי אם לקחת את הכסף בש בת, הרי שחיללת בכך את השבת וכך שוב מתעוררת בעיית כשרות היין". הסוחר הכחיש בתוקף שזה היה בשבת, ואמר כי לקח את הכסף עוד לפני כניסת השבת. יתר עם זאת הביע תקוה כי עוה אין כבר שום סיבה שתמנע ממנו את ההכשר על היין.

אולם, הרב אמר לו, כי הבעיה עדיין לא נפתרה לגמרי. אין הוא, הרב, מסוגל לגמרי שהוא יכול להאמין להזדאותו של הסוחר, יען כי נשדד וכל עמלו ירד למטין. אולם לאחר שנרגע קמעה, הלליט לפ נות אל מצפונו של הסוחר ולשאול אותו שמא לקח את הכסף כדי לשים אותו במקום כספו יתה". המלמד סיפר לסוחר כי הוא עבד שנים רבות בשביל הכסף הזה. הוא סיפר כי חסך את הכסף עבור נדר נזיה לבתו, ולבסוף ביקש להחזיר לו את הכסף.

הסוחר העמיד פנים כאילו שהוא רוגז על עצם המחשבה המחפר דה. הוא הכחיש בתוקף כל קשר עם הכסף שנעלם ואף האשים את המלמד על היותו מיפש כל־כך, ששם את כספו במקום כה בלתי נות אל מצפונו של הסוחר ולשאול אותו שמא לקח את הכסף כדי במות. כאשר המשיך התלמד לטעון את טענותיו וביקש בעקשנות להחזיר לו את כספו, התמלא סוחר היין כעס גדול ואמר: "אם לא תפ סיק לבלבל לי את המוח, לא אקח אותך איתי עוד, ותישאר תקוע במקום הנידח הזה. הדבר היחידי שאני יכול לעשות למענך הוא לתת לך נדבה להכנסת כלה ותפסיק לדבר אלי את השטויות האלה".

"אני לא מבקש ממך צדקה", אמר התלמד, "אם אתה לא לקחת את הכסף שלי, אני מבקש את סליחתך".

מיד"בהגיעם לפראג, רץ התלמד המסכן אל הרב יחזקאל לנראו, בעל ה"נודע ביהודה" זי"ע, וסיפר לו את אשר אירע בדרך. הרב הר גיע אותו והבטיח לו להיכנס לעובי הקודה. שכן, בקרוב יופיע אצלו סוחר היין כדי לקבל הכשר ליין, ולמכור אותו כ"כשר לפסח". בינ תיים הוא ביקש את התלמד להיכנס לחדר צדדי, לשתות משהו ול נוח מעמל הדרך.

ואמנם, זמן קצר לאחר מכן הגיע הסוחר, נידך את הרב בלבביות והניח על השולחן תרומה הגונה למעות חיטים. הוא אמר לרב: "כמו בשנים קדמות, כן גם השנה, הבאתי כמות של יין לפסח. היין עמד תחת השגחה מעולה, מעת שרדכו את הענבים ועד שהובאו לכאן בד ביות ותמותה. אף רגע אחד לא היה היין מחוץ לטווח עיניו הפקוחות של משגיח יהודי, ולא זו בלבד, אלא שאחד מתלמידיך שימש כמש גיח בכל הדרך".

הרב "כן כן, אבל חששני שהספם יש איזו בעיה קטנה. המשגיח שלך סיפר לי, שהוא הביא סכום של כסף בין החביות וכסף זה נגנב ואינגב", והוסיף: "קיימת במקרה כזה האפשרות, כי מישהו, אולי לא יהודי, הסתובב בין החביות של היין בזמן שאף אחד לא ראה אותו, והרב זה יוצר בעיה ומציב סימן שאלה על כשרות היין. בנסיבות אלה, איני רואה אפשרות לתת לך הפעם הכשר על היין".

הסוחר הזועזע בכעיר. והוא הבין כי שגה שגיאה חמורה ההספיר שלו על היין, שלא יוכל למכור אותו ככשר לפסח, ועלה מי כמה על סכום הכסף שלקח. הוא הזדה איפרא מיד שלקח את הכסף והביע את נכר נותו להחזירו למלמד תיכף ומיד.

"אין הרבר פשוט כל כך", ציין הרב, "כי אם לקחת את הכסף בש בת, הרי שחיללת בכך את השבת וכך שוב מתעוררת בעיית כשרות היין". הסוחר הכחיש בתוקף שזה היה בשבת, ואמר כי לקח את הכסף עוד לפני כניסת השבת. יתר עם זאת הביע תקוה כי עוה אין כבר שום סיבה שתמנע ממנו את ההכשר על היין.

"אבל אני אומר את האמת, ורק האמת", קרא הסוחר בכר ליבו, "אני מוכן להישבע שזה נכון ואני מוכן לעשות כל מה שיאמר הרב ולשלם כל כופר שיושת עלי".

"יובכן, טוב. אני רואה כי אתה מדבר ברצינות ואני נוטה לקבל את הודאתך באשמה", אמר הרב והוסיף: "זה מה שעליך יהיה לעשות. מובן מאליו שתחזיר את כספו של המלמד, בתוספת סכום הגון שתי תן לו כהשתתפות בהוצאות החתונה של בתו. במידה מסויימת זה יכפר על העוול ועל עגמת הנפש שגרמת לו.

באמרו זאת קרא ה"נודע ביהודה" למלמד והודיע לו את החלטתו. "בעקת הדל תקשיב ותושיע".

מחצרות אדמו"רים וחסידים